

SA BABBAIECA – S'ANDARA DE SA MORTI.

(bortadura libbera de su libburu *Il Grande Libro delle Fiabe Sarde*)

As pentzau mai a s'importu de is ajajus? Chi puru funt bècius e fadius, faint unu niaxi de cosas fintzas po is prus giòvunus: agiudant is nebodis, e ddis contant stòrias de su connotu po imparai sa vida. Ma nci fiat unu tempus chi si crediat chi is bècius non serbiant a nudda.

Nci fiat una borta una bidde me in is montis de Gàiru anca sa genti biviati trancuilla e in paxi. Is òmini pasciant is crabas e is brebeis, àterus fiant messajus; is fèminas sighiant is pipius, cosiant, tessiant cun su trebaxu o fadiant scarteddus.

Una borta perou fiat lòmpia una carestia mala longa annus medas, e sa cosa de papai fiat pagu e non fiat bastanti po totus: su màndigu fiat sceti po is chi trabballànt e po is pipius. Is fèminas podiant sighiri a trabballai in domu candu fiant bècias puru, is òminis invècias non podiant prus sighiri is brebeis o marrai sa terra. Duncas, is chi non podiant trabballai fiant sceti una buca in prus de donai a papai, unu pesu po sa comunidadi.

Is giòvunus chi biviant cun pagu, iant decidu chi s'ùnica manera po sarvai sa comunidadi fiat de si libberai de is bècius chi non podiant prus fai nudda. Aici iant pentzau de fai passai is bècius a s'àtera vida sacrificendi-ddus a Cronos, su Deus de su Tempus.

Ddoi aiat un'andara chi pesàt me in is montis fintzas a una forra arta arta; in cussa andara is fillus acumpangiànt is babbus, portendi-ddus a palas candu non podiant prus camminai, e una borta ingunis ddis donànt de bufai una mata chi ddi narànt "erba sardònica" chi ddus stontonàt e ddis fadiat scaresci totu, chini fiant o chini non fiant, poita fiant o non fiant ingunis. Custu improddu de bufai ddus fadiat stai mali meda, ddis tiràt is pabaristas, is ogus si fadiant mannus e trotus, sa buca manna manna chi parriat chi fessint arriendi, invècias fiant a tzèrrius malus. "Uaaaaaargh!" Aici, po fai acabbai custu dolori, is fillus spingiant is babbus a bàsciu, farendi-ddus arrui de sa forra.

A cussa andara ddi narànt sa babbaieca, ca babbai bolit nai babbu, o fintzas ajaju, e eca bolit naiswea bessida.

Sa bessida de is babbus de sa vida in custa manera....ita cosa lègia eh?

Ufitziu de sa lingua sarda de su Comunu de Arbus
Laboratòriu de ligidura po is classis 4° e 4B de sa scola primària de Arbus

Eja, fiat una cosa lègia ma chi serbiat po si sarvai, e fiat andada a innantis aici po sèculus. Fintzas a candu cussa traditzioni mala fiat acabbada, gràtzias a unu giòvanu coragiosu e a su babbu suu, bèciu ma abbistu, chi ddi narànt Bustianu.

Bustianu fiat diventau bèciu chentza de nimancu si nd'acatai. Iat sèmpiri fatu su maistu de linna, e ndi fiat stètiu prexau. Teniat unu fillu e dd'iat imparau a imperai is ainas de su laboratòriu: trapanus, piallas, marteddus, e totu su chi serbiat po fai guardarrobbas, letus, càscias e àteras cosas po sa domu, po sa famillia e po is pipius.

Bustianu, difatis, nc'arrennesciat a fabbricai calisiat cosa de linna, ma sa cosa chi ddi praxiat de prus fiat a fai giogus po is pipius: badrunfulas, cuaddus de canna, barrallicus e is aferradroxus po sa funi po sartai. Eja, sa funi po sartai, chini si dd'arregordat?

Is pipius ddu sighiant sèmpiri e andànt in sa butega sua po ddi peri calincunu arregallu, fintzas calincunu arrogheddu de linna chi podiat diventai unu pilloneddu chi bolàt. Non naràt mai ca nono, ddi praxiat a giogai, e ddi praxiant is pipius ca s'intendiat unu pipiu issu puru.

Ma is annus passànt, e Bustianu fiat imbeciau, is pipius fiant mannus e su fillu iat inghitzau a trabballai in sa butega de su babbu. A Bustianu ddi tremaiant is manus nuosas e non podiat prus trabballai sa linna, no arrennesciat prus a fai guardarrobbas o àteras ainas utilosas, ma circàt a ònnia manera de sighiri a trabballai e fai gioghiteddus po is pipius, ca sciat ita dd'abetàt: sa babbaieca. Circàt de sighiri a poderai e stesiai prus chi podiat sa bia de sa morti. Teniat cuatru nebodeddus chi castiàt ònnia mangianu candu su babbu e sa mamma trabballànt; a merì, candu non depiat fai s'ajaju, abellu abellu agiudendi-sì cun unu baculeddu de olia (matzucu) andàt in sa pratzixedda de sa bidde e si setziat a giogai cun is pipius de is àteras famillias, chi dd'abetànt po si spassiai cun issu. Eja, fiat su machillotu de sa bidde, e s'arrisu suu s'intendiat atesu, e totus ddi boliant beni. Calincuna borta si nci drommiat in s'interis chi fiat arreindi, ma a is pipius non ndi nd'importàt nudda, non sciant e non pentzànt chi cussu prèxiu no iat a essi stètiu po sèmpiri.

Is òminis de sa bidde perou inghitzànt a si domandai: poita Bustianu est ancora innoi? No est giustu! Est una buca in prus de donai a papai e est arribbada s'ora sua:

Su fillu, a dolu mannu, si fiat dèpiu decidi, e in una noti de luna prena fiat andau a scidai su babbu.

“Babbu, est ora!” A s’inghitzu Bustianu no iat cumprèndiu, ma apustis unu pagu, iat nau tristu: “andat beni”.

Fiant bessius de sa bidda cua cua, aici nemus ddus podiat biri e nemmus iat ai prantu, pruschetotu is nebodeddus e is àterus pipius. Ddis iant a ai nau chi Bustianu si fiat mortu in su sonnu.

Fiant pesaus in s’andara de sa babbaieca. Sa luna fiat prena e fadiat aici luxi chi parriat chi fessit a de dî. A metadi de s’andara, Bustianu, fadiau po sa pesada, iat domandau a su fillu chi si podiat pasiai unu pagheddu setzendi-sì in una arroca. Su fillu dd’iat lassau fai, pentzendi a candu ddi podiat donai s’erba de bufai. Ma Bustianu totinduna iat inghitzau a contai de candu fiat giòvunu e iat acumpangiau a su babbu ingunis, si fiant pasiaus pròpriu in cussa arroca, dd’iat donau s’erba de bufai, e dd’iat spintu a bàsciu de sa forra, po ddu fai smiti de sunfriri.

Intzandus su fillu iat cumentzau a pentzai a candu iat essi stètiu bèciu issu puru, e su fillu dd’iat a ai scavuau de su monti. E si fiat postu a prangi. Non boliat bociri su babbu in cussa manera, e is pipius e is àterus chi ddi boliant beni, iant a essi stètius tristus meda. Babbu e fillu si fiant imprassaus. E Bustianu iat nau: “fillu miu, is cosas chi puru funt antigas, si podint mudai candu non funt giustas. Poita non fadeus una brulla a totus? Tui torra a bidda, e deu mi cuu in calincuna gruta innoi in susu. E abbarru cuau fintzas a candu tui no arrennescis a cumbinci a totus de dd’acabbai cun custa traditzioni aici lègia. Ita ndi naras?”.

E aici iant fatu. Bustianu si fiat cuau in una gruta. In s’interis, su fillu iat contau a is àterus comenti si fiat mortu su babbu, cun totus is detàllius prus crudelis e lègius. “Dd’apu donau cuss’erba de bufai e issu at inghitzau luegus a s’intendiri malli, teniat gana mala. Apustis sa buca s’est fata totu trota e iat cumentzau a arriri. E arriat e arriat, e deu pentzaa chi fessit brullendi, ca issu fiat aici, brulleri. Ma issu fadiat una faci lègia, e si poderàt sa brenti. Intzandus d’apu pigau po ddu spingi in sa forra, ma issu non boliat e si nc’est fuiu. Dd’apu sighiu e a s’acabu est arrutu in sa forra, sighendi a arriri e frastimmendi-mì.

Is òminis ascurtàn in silèntziu, pentzendi a candu iant a essi deventaus bècius issus puru, e iant a ai dèpiu fai cussa fini. Is pipius prangiant e totus fiant tristus, ma non si podiat fai prus nudda, Bustianu si fiat mortu, e cussa fiat sa traditzioni, tocàt a dd’arrispetai.

Apustis calincuna dii, un'òmini cun un sacu mannu me in is palas e una barba longa e bianca, fiat intrau in sa bidda atzopiendi. Iat cumentzau a arregallai giochiteddus de linna a totus, mannus e pitius. Nemmus dd'iat torrau a connosci fintzas a candu sa netixedda dd'iat castiau beni is ogus e is manus de bèciu; apustis dd'iat tirau sa barba finta fata cun lana de brebei, e Bustianu si fiat postu a arriri. Su prèxiu! Totus dd'iant imprassau e non dd'iant prus lassau andai.

Aici is òminis de Gàiru iant decidiu de dd'acabbai cun cussa traditzioni lègia. De imoi a innantis is òminis bècius iant a essi abarraus cun is famillias insoru, nemus ddus iat a ai prus portaus a sa babbaieca.

“Biis, sa traditzioni tenit unu importu mannu” iat nau ajaju a s'acabbu de su contu “ma tocat a tenni puru su coràgiu de mudai is cosas! Oghinou fiasu ancora a su tempus de is nuraxesus, e is ajajus no iant a tenni nisciunu importu”.

Apustis iat pigau unu sacu e mi dd'iat donau: fiat prenu de giochiteddus de linna: badrunfulas, barrallicus, bambuleddas e àterus animaleddus. Dd'apu castiau e issu s'est postu a arriri. Ddus iat fatus po mimi, cun is manus mannas e frungidas, chi contant una vida.